

Hoe kunnen evidence-informed didactische principes uit de twaalf wijze lessen toegankelijk gemaakt worden voor ervaren leerkrachten via een praktische toolkit?

Wat zijn de wetenschappelijke uitgangspunten van de twaalf wijze lessen?

2025 - 2026

Educatieve bachelor lager onderwijs

Bachelorproefbegeleider(s):

Miet Van De Castele

Bachelorproef voorgedragen door:

Amke Deduytsche

Dankwoord

Graag wil ik enkele mensen bedanken die mij tijdens dit traject hebben ondersteund en aangemoedigd.

In de eerste plaats wil ik de directie en de leerkrachten van de school waar dit onderzoek plaatsvond oprecht bedanken voor hun medewerking en betrokkenheid. Dankzij hun bereidheid om deel te nemen aan de bevestigingen en gesprekken kreeg ik waardevolle inzichten die de basis vormden voor dit onderzoek. Hun openheid en enthousiasme hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het realiseren van deze bachelorproef.

Daarnaast gaat mijn oprechte dank uit naar mijn begeleider voor de begeleiding, feedback en ondersteuning gedurende het volledige onderzoeksproces. De gegeven adviezen hebben mij geholpen om kritisch te blijven nadenken en mijn bachelorproef verder te verfijnen.

Ook wil ik mijn familie, vrienden en medestudenten bedanken voor hun steun, begrip en aanmoedigingen tijdens dit traject. Hun vertrouwen en interesse hebben mij geholpen om gemotiveerd te blijven en deze uitdaging tot een goed einde te brengen.

Tot slot wil ik stilstaan bij de persoonlijke meerwaarde van dit onderzoek. Het onderwerp sprak mij sterk aan omdat het aansluit bij mijn interesse in kwaliteitsvol onderwijs en professionele groei. Door mij te verdiepen in evidence-informed onderwijs en de twaalf wijze lessen heb ik niet alleen nieuwe inzichten verworven, maar ook geleerd hoe wetenschappelijke kennis op een haalbare manier vertaald kan worden naar de dagelijkse klaspraktijk. Deze ervaring zal ik zonder twijfel meenemen in mijn verdere loopbaan als leerkracht.

Inhoudstafel

Dankwoord	2
Inhoudstafel	3
Samenvatting.....	4
Aanleiding en probleemstelling.....	5
Literatuurstudie.....	7
Onderzoeksvraag.....	12
Onderzoeksdoel en verwachting.....	12
Methode en dataverzameling	13
Onderzoekscontext	13
Participanten	13
Materiaal	13
Procedure	14
Resultaten	16
Resultaten van de literatuurstudie.....	16
Resultaten van de bevraging	16
Verwachtingen en noden van de respondenten.....	18
Ontwerpeisen.....	18
Beschrijving van het ontwerp.....	19
Discussie en conclusie	20
Conclusie	20
Reflectie.....	22
Literatuurlijst	24
Aan te bevelen literatuur	25
Bijlagen	26

Samenvatting

Dit praktijkonderzoek situeert zich binnen het onderzoeksdomein van effectieve didactiek en professionalisering van de leerkracht. Uit een bevraging en gesprekken met leerkrachten van een West-Vlaamse basisschool bleek dat de meeste leerkrachten niet vertrouwd zijn met de twaalf wijze lessen van Tim Surma als theoretisch kader. Tegelijk passen zij verschillende principes ervan reeds onbewust toe in hun dagelijkse lespraktijk. Daarnaast gaven leerkrachten aan nood te hebben aan een overzichtelijk en praktisch hulpmiddel dat wetenschappelijke inzichten vertaalt naar concrete toepassingen voor de klas.

De centrale onderzoeksvraag luidde: *Hoe kunnen evidence-informed didactische principes uit de twaalf wijze lessen toegankelijk gemaakt worden voor ervaren leerkrachten via een praktische toolkit?* Om deze vraag te beantwoorden werd een ontwerpgericht praktijkonderzoek uitgevoerd, bestaande uit een literatuurstudie, een digitale vragenlijst en aanvullende gesprekken met leerkrachten.

Op basis van de verzamelde gegevens werd een praktijkgerichte toolkit ontwikkeld rond zes geselecteerde wijze lessen. De toolkit bevat per bouwsteen een korte theoretische toelichting, concrete klasvoorbeelden, mogelijke valkuilen, een mini-checklist en een QR-code naar verdiepende informatie. Uit het onderzoek blijkt dat evidence-informed didactische principes toegankelijk gemaakt kunnen worden door ze overzichtelijk, concreet en onmiddellijk bruikbaar aan te bieden. De toolkit vormt daarbij een brug tussen wetenschappelijke inzichten en de dagelijkse klaspraktijk van ervaren leerkrachten.

Aanleiding en probleemstelling

Hoe zorg je ervoor dat wetenschappelijke inzichten over effectief leren hun weg vinden naar de dagelijkse klaspraktijk? Die vraag krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht binnen het onderwijs. Scholen zetten steeds vaker in op evidence-informed werken: onderwijspraktijken die gebaseerd zijn op wetenschappelijke inzichten over leren en lesgeven. Ook de twaalf wijze lessen van Tim Surma en collega's (zie bijlage 1) krijgen hierbij veel aandacht. Deze didactische principes bieden concrete richtlijnen om het leren van leerlingen te versterken en vormen voor veel scholen een inspiratiebron bij het uitbouwen van kwaliteitsvol onderwijs.

Dit praktijkonderzoek vindt plaats binnen een West-Vlaamse basisschool waar effectieve didactiek een belangrijk aandachtspunt vormt. De schooldirectie toont een grote interesse in recente onderwijskundige inzichten en stimuleert leerkrachten om hun onderwijspraktijk blijvend te ontwikkelen. De school heeft reeds stappen gezet binnen het domein van evidence-informed onderwijs. Het beleidsteam verdiepte zich eerder in het boek 'Wijze lessen' als leidraad voor verdere schoolontwikkeling. Door verschillende omstandigheden, waaronder een doorlichting en andere prioriteiten rond schoolafspraken, gedragsregels en routines, werd een gezamenlijke verwerking van het boek uitgesteld. Toch zijn verschillende principes uit de wijze lessen reeds zichtbaar binnen de schoolwerking volgens de directie. Zo wordt er ingezet op dagelijkse herhaling, automatisering, een duidelijke focus tijdens instructie, het expliciet benoemen van lesdoelen en het geven van onmiddellijke feedback tijdens oefeningen. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van duidelijke en gestructureerde instructie, ondersteunende voorbeelden en de combinatie van woord en beeld tijdens lessen.

De aanleiding voor het onderzoek ontstond vanuit de interesse van de school in evidence-informed onderwijs. Hoewel de school reeds aandacht besteedt aan effectieve didactiek, was niet duidelijk in welke mate leerkrachten vertrouwd waren met het theoretische kader van de twaalf wijze lessen en welke ondersteuning zij nodig hadden om deze principes bewust toe te passen.

Daarnaast gaven verschillende leerkrachten aan dat zij behoefte hebben aan een overzichtelijk en praktisch hulpmiddel waarin de belangrijkste principes worden samengebracht en vertaald naar concrete toepassingen voor de klaspraktijk. De beschikbare informatie over de twaalf wijze lessen wordt vaak verspreid aangeboden in boeken, artikels of vormingsmomenten, waardoor het niet altijd eenvoudig is om deze inzichten snel te raadplegen en onmiddellijk toe te passen tijdens het lesgeven.

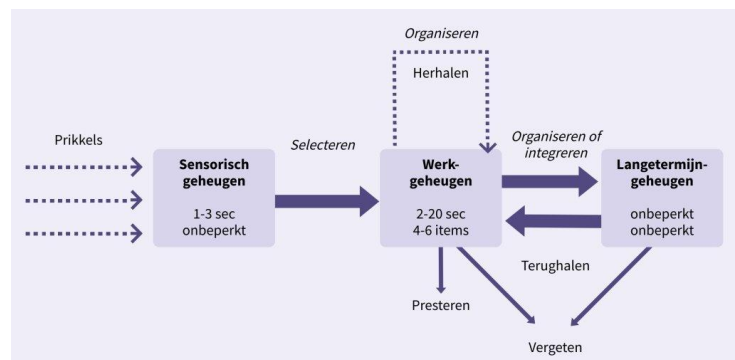
Dit praktijkonderzoek situeert zich binnen het bredere onderzoeksdomein van effectieve didactiek en de professionalisering van leerkrachten. Meer specifiek richt het zich op de vertaling van wetenschappelijke inzichten naar bruikbare hulpmiddelen voor de dagelijkse onderwijspraktijk van ervaren leerkrachten.

Literatuurstudie

De twaalf wijze lessen zijn wetenschappelijk onderbouwde didactische bouwstenen die leraren helpen om hun lessen effectiever vorm te geven. Ze zijn gebaseerd op inzichten uit de cognitieve psychologie, onderzoek naar effectieve instructie en lerareffectiviteitsstudies. Deze onderzoeksdomeinen verklaren hoe leerlingen informatie verwerken, begrijpen, onthouden en toepassen, en welke kenmerken effectieve leerkrachten onderscheiden van minder effectieve collega's. Surma vertrekt daarbij vanuit de realiteit van een diverse klasgroep waarin leerlingen verschillen in voorkennis, intelligentie, taalachtergrond, sociaal-economische status en andere kenmerken. (Onderwijscommunity, 2022)

Een belangrijk uitgangspunt binnen deze wetenschappelijke basis is de werking van het geheugen. Volgens de cognitieve psychologie verloopt leren via drie geheugensystemen. Eerst registreert het sensorisch geheugen gedurende een zeer korte tijd alle prikkels die via de zintuigen binnenkomen. Enkel de informatie waarop aandacht wordt gericht, wordt doorgestuurd naar het

Figuur 1: werking van het geheugen

werkgeheugen. Het werkgeheugen werkt als een mentale werkplaats waarin nieuwe informatie bewust wordt verwerkt. De capaciteit hiervan is echter beperkt: slechts een klein aantal nieuwe elementen kan gedurende korte tijd actief worden vastgehouden. Uiteindelijk kan informatie worden opgeslagen in het langetermijngeheugen, waar kennis wordt georganiseerd in kennisschema's. Nieuwe info wordt makkelijker opgeslagen als ze aansluit bij wat we al weten.

Hierdoor vormt het werkgeheugen een belangrijk knelpunt in het leerproces: wanneer het overbelast raakt, wordt nieuwe informatie minder goed opgeslagen. (Surma, et al., 2019)

Deze inzichten vormen de basis van de Cognitive Load Theory. Deze theorie stelt dat het werkgeheugen slechts een beperkte hoeveelheid informatie tegelijk kan verwerken. Wanneer te veel nieuwe informatie tegelijkertijd wordt aangeboden, ontstaat overbelasting en vermindert het leren. (Proev, sd) Binnen deze theorie wordt onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke cognitieve belasting. De intrinsieke belasting hangt samen met de complexiteit van de leerinhoud zelf. Hoe meer nieuwe elementen en verbanden leerlingen moeten verwerken, hoe groter deze belasting wordt. Voorkennis speelt hierbij een belangrijke rol, omdat bestaande kennisstructuren de verwerking van nieuwe leerinhoud vergemakkelijken. Extrinsieke belasting ontstaat door de manier waarop leerinhoud wordt aangeboden. Onduidelijke instructies, overbodige informatie of afleidende elementen verhogen deze belasting onnodig. Effectieve instructie probeert daarom de extrinsieke belasting te beperken zodat voldoende cognitieve ruimte beschikbaar blijft voor het verwerken van de leerinhoud zelf. (Surma, et al., 2019)

Daarnaast tonen onderzoeken aan dat ervaren leerkrachten (experts) en leerlingen (beginners) informatie op een andere manier verwerken. Experts beschikken over uitgebreide kennisschema's

waardoor zij nieuwe informatie sneller herkennen, structureren en koppelen aan bestaande kennis. Beginners missen deze schema's nog en hebben daarom meer nood aan expliciete begeleiding. Dit sluit aan bij het onderscheid tussen biologisch primair leren, zoals spreken, en biologisch secundair leren, zoals lezen, schrijven of wiskunde. Voor deze laatste vorm van leren is doelgerichte instructie noodzakelijk. De leerkracht moet zorgen dat de inhoud begrijpelijk is voor de leerling. Daarom is zowel vakkennis als didactische kennis nodig om leerinhoud goed over te brengen.

Ook het belang van kennis voor het ontwikkelen van vaardigheden wordt in de literatuur benadrukt. Vaardigheden zoals kritisch denken, probleemoplossend denken, samenwerken en leren leren worden vaak voorgesteld als algemene competenties. Onderzoek toont echter aan dat dergelijke vaardigheden sterk afhankelijk zijn van vakspecifieke kennis. Wat je leert in de ene context (bv. kritisch analyseren in geschiedenis) past zich niet automatisch toe in een andere context (bv. klimaat in aardrijkskunde). Leerlingen kunnen pas kritisch nadenken of problemen oplossen wanneer zij beschikken over voldoende inhoudelijke kennis binnen een bepaald domein. Effectieve ontwikkeling van deze vaardigheden gebeurt daarom niet los van leerinhoud, maar juist door rijke kennisopbouw, expliciete instructie en oefenkansen binnen concrete contexten.

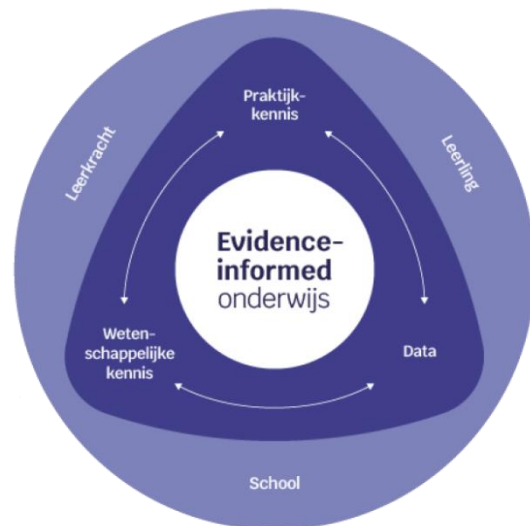
Een ander belangrijk inzicht is dat leren niet hetzelfde is als presteren. Leerlingen kunnen tijdens een les of oefening succesvol lijken, terwijl dit niet noodzakelijk betekent dat de leerinhoud wordt opgeslagen. Langetermijnleren ontstaat wanneer leerlingen kennis herhaaldelijk moeten ophalen uit het geheugen. Het actief oproepen van informatie versterkt de opslag in het langetermijngeheugen en verhoogt de kans dat kennis later opnieuw kan worden toegepast. (Surma, et al., 2019)

Deze inzichten vormen eveneens de basis van het werk van Barak Rosenshine. In zijn invloedrijke artikel *Principles of Instruction* (Rosenhine, 2012) beschrijft Rosenshine een reeks wetenschappelijk onderbouwde instructieprincipes die effectief leren ondersteunen. Zijn principes zijn gebaseerd op cognitieve psychologie, onderzoek naar effectieve leerkrachten en studies naar succesvolle leerstrategieën. Centraal staan onder andere het activeren van voorkennis, het aanbieden van leerinhoud in kleine stappen, het stellen van veel vragen, het gebruik van voorbeelden, het bieden van begeleiding en het regelmatig herhalen van leerinhoud. Rosenshine beschouwt deze principes niet als een vast lesmodel, maar als een flexibel kader dat leerkrachten ondersteunt bij het vormgeven van kwalitatieve instructie. De twaalf wijze lessen van Surma bouwen verder op deze principes en vertalen ze naar concrete didactische bouwstenen die toepasbaar zijn binnen de Vlaamse onderwijscontext. Beide auteurs benadrukken dat evidence-informed onderwijs geen verzameling vaste recepten is, maar een bewuste toepassing van wetenschappelijke inzichten binnen de eigen klaspraktijk. (Andre, 2023)

Evidence-informed onderwijs betekent dat leerkrachten onderbouwde keuzes maken op basis van drie bronnen: wetenschappelijk onderzoek, hun praktijkervaring en data uit de eigen klas- of

schoolcontext. Door deze bronnen te combineren, kunnen onderwijsprofessionals hun onderwijs doelgericht verbeteren en beter afstemmen op wat werkt voor hun leerlingen. (Leerpunt, sd)

Om de literatuurstudie af te bakenen, wordt binnen deze bachelorproef gefocust op zes van de twaalf wijze lessen. De overige bouwstenen worden uitgewerkt binnen de bachelorproef van een medestudent. De geselecteerde bouwstenen vormen samen een sterke theoretische basis voor evidence-informed lesgeven.

Figuur 2: evidence-informed onderwijs

De eerste bouwsteen betreft het activeren van relevante voorkennis. Onderzoek toont aan dat voorkennis een van de sterkste voorspellers is van leerresultaten. Nieuwe informatie wordt gemakkelijker verwerkt wanneer dit kan gekoppeld worden aan bestaande kennisstructuren. Daarom is het belangrijk dat leerkrachten aan het begin van een les bewust voorkennis activeren, bijvoorbeeld via actieve werkvormen zoals quizzen, klassikale herhaling of korte opdrachten. Daarnaast spelen advance organizers (zie bijlage 2) een belangrijke rol. Dit zijn structurerende hulpmiddelen die leerlingen een kader bieden waarin nieuwe leerinhoud kan worden geplaatst. Ze zorgen dat de cognitieve belasting voor de leerlingen verminderd. Ze kunnen verschillende vormen aannemen, zoals mindmaps, strips, tijdlijnen of een schema met vergelijking van gekende leerinhoud. (Go!pro, 2026) Daarnaast is het noodzakelijk om eventuele misconcepties tijdig op te sporen en bij te sturen, aangezien foutieve voorkennis het leerproces kan belemmeren.

De tweede bouwsteen richt zich op duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructie. Leerlingen leren beter wanneer instructies helder zijn, daarom moet de leraar begrijpelijke taal gebruiken, opdrachten helder formuleren en regelmatig controleren of leerlingen de uitleg echt begrijpen. Structuur is aanwezig in een les wanneer nieuwe leerinhoud logisch wordt opgebouwd in kleine, behapbare stappen. Ook lesdoelen, focusdoelen en tussentijdse samenvattingen geven richting aan het leerproces. Leerlingen weten zo beter waar ze naartoe werken en welke informatie belangrijk is. Tegelijk moeten leerdoelen voldoende uitdagend zijn om leerlingen te motiveren zonder hen te overvragen. Een goede balans tussen ondersteuning en uitdaging draagt bij aan betrokkenheid en succesvolle leerervaringen.

Bouwsteen zes is het systematisch nagaan of de hele klas de leerinhoud begrijpt. Effectieve leerkrachten verzamelen voortdurend informatie over het begrip van hun leerlingen en stemmen hun instructie hierop af. Formatieve evaluatie speelt hierbij een belangrijke rol. In tegenstelling tot summatieve evaluatie, die vooral beoordeelt wat leerlingen geleerd hebben, heeft formatieve evaluatie als doel inzicht te krijgen in wat leerlingen nog nodig hebben om de leerdoelen te bereiken. (Desmet, Dnoub, Permentier, & Van Dalle, 2023-2024) Regelmatig nagaan of leerinhoud nog gekend is, bevordert bovendien het leren op lange termijn. Leerlingen mogen daarbij fouten maken en leerinhoud vergeten, omdat het opnieuw ophalen en inoefenen van kennis het leren juist versterkt. Onderzoek toont aan dat een correct antwoord niet altijd betekent dat een leerling de leerinhoud daadwerkelijk begrijpt. Daarom zijn meerdere vragen en observaties nodig om een betrouwbaar beeld te krijgen van het begrip van leerlingen. Leraren moeten zich bovendien bewust zijn van de

zogenaamde kennisvloek: doordat zij zelf experts zijn in hun vakgebied, overschatten ze soms de voorkennis en het begrip van hun leerlingen. Regelmatig controleren wat leerlingen weten en begrijpen helpt om deze valkuil te vermijden.

De tiende bouwsteen behandelt toetsing als leer- en oefenstrategie. Een krachtige leerstrategie is wanneer leerlingen actief informatie uit hun geheugen moeten ophalen, zo onthouden ze de leerinhoud beter en langer. Dit principe wordt *retrieval practice* genoemd. Korte quizen, flashcards, exit-tickets (zie bijlage 3) of open herinneringsopdrachten helpen leerlingen om kennis sterker vast te zetten in het langetermijngeheugen. Deze toetsmomenten hebben hierbij niet als doel om te beoordelen, maar om het leren te ondersteunen. Feedback op deze oefenmomenten versterkt het effect nog verder en helpt leerlingen inzicht te krijgen in hun eigen leerproces. Retrieval practice wordt vooral ingezet als oefenmoment en is geen formatieve evaluatie waarbij je info verzameld over het leerproces. (Surma, et al., 2019)

De elfde bouwsteen focust op het geven van feedback die leerlingen aan het denken zet. Feedback is een belangrijk onderdeel van het leerproces, maar heeft pas effect wanneer leerlingen er actief mee aan de slag gaan. Effectieve feedback bestaat daarom niet uit het geven van het juiste antwoord, maar helpt leerlingen om inzicht te krijgen in hun fouten, hun denkproces en mogelijke volgende stappen. Feedback kan zich richten op verschillende niveaus, zoals de taak zelf, het leerproces of de strategieën die leerlingen gebruiken. Vooral feedback die leerlingen stimuleert om na te denken over hun aanpak en die hen helpt om zelfstandig verder te werken, heeft een positief effect op het leren. Het doel van feedback is niet om het denkwerk van leerlingen over te nemen, maar om hen te ondersteunen bij het bereiken van de leerdoelen. Feedback wordt pas waardevol wanneer leerlingen de kans krijgen om deze actief te verwerken en toe te passen. Deze visie van feedback sluit ook aan bij de richtlijnen van Leerpunt rond effectieve feedback. (Leerpunt, sd) Zowel Surma als Leerpunt beschouwen feedback dus niet als een eindbeoordeling, maar als een middel om het leren verder te versterken.

De twaalfde bouwsteen focust op het aanleren van effectieve leerstrategieën. Leerlingen moeten niet alleen leerinhouden verwerven, maar ook leren hoe zij hun eigen leren kunnen plannen, opvolgen, evalueren en bijsturen. Veelgebruikte strategieën zoals herlezen of markeren blijken minder effectief dan strategieën zoals gespreid oefenen, retrieval practice en afwisselend oefenen. De leerkracht speelt hierbij een belangrijke rol door deze strategieën expliciet aan te leren, denkprocessen zichtbaar te maken en leerlingen geleidelijk meer verantwoordelijkheid te geven voor hun eigen leerproces. Zo ontwikkelen leerlingen niet alleen vakinhoudelijke kennis, maar ook de metacognitieve vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig en effectief te leren. (Surma, et al., 2019)

Voor deze literatuurstudie werd gebruikgemaakt van wetenschappelijke en praktijkgerichte bronnen over evidence-informed onderwijs, effectieve didactiek en de twaalf wijze lessen. Hiervoor werden onder meer Google, Interactum, Leerpunt, Pubmed en relevante vakliteratuur geraadpleegd. De zoektermen omvatten onder meer evidence-informed onderwijs, effectieve didactiek, cognitieve psychologie, cognitive load theory, retrieval practice, feedback, Rosenshine en twaalf wijze lessen. Opvallend is dat veel onderzoek zich richt op de effecten van evidence-informed didactische principes op leerlingprestaties, terwijl er relatief weinig literatuur beschikbaar is over hoe ervaren leerkrachten deze inzichten op een haalbare manier kunnen integreren in hun

dagelijkse klaspraktijk. Ook onderzoek naar concrete hulpmiddelen of toolkits die het gebruik van de twaalf wijze lessen ondersteunen, blijft beperkt. Deze leemte vormt mee de aanleiding voor deze bachelorproef.

Onderzoeksvraag

Op basis van voorgaande vaststellingen werd gekozen voor een ontwerpgericht praktijkonderzoek, waarbij op basis van literatuuronderzoek en een vragenlijst bij ervaren leerkrachten een praktische toolkit wordt ontwikkeld. Deze toolkit heeft als doel ervaren leerkrachten te ondersteunen bij het bewust en doelgericht toepassen van evidence-informed didactische principes uit de twaalf wijze lessen binnen hun dagelijkse klaspraktijk, zonder dat ze extra werkdruk ervaren.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe kunnen evidence-informed didactische principes uit de twaalf wijze lessen toegankelijk gemaakt worden voor ervaren leerkrachten via een praktische toolkit?

Om te starten aan dit praktijkonderzoek, werd ook nog volgende deelvraag geformuleerd: Wat zijn de wetenschappelijke uitgangspunten van de twaalf wijze lessen?

Binnen dit onderzoek wordt verstaan onder evidence-informed onderwijs het maken van onderbouwde onderwijskeuzes op basis van wetenschappelijk onderzoek, professionele praktijkervaring en gegevens uit de eigen onderwijscontext. (Leerpunt, sd)

Met didactische principes worden richtlijnen bedoeld die leerkrachten een houvast bieden om leerlingen op een efficiënte en effectieve wijze tot leren te brengen.

De twaalf wijze lessen verwijzen naar de twaalf wetenschappelijk onderbouwde didactische bouwstenen beschreven door Tim Surma en zijn collega's, die gebaseerd zijn op inzichten uit de cognitieve psychologie, lerareneffectiviteitsstudies en onderzoek naar effectieve instructie. (Surma, et al., 2019)

Met een praktische toolkit wordt een gebruiksvriendelijk hulpmiddel bedoeld waarin de geselecteerde wijze lessen overzichtelijk worden samengevat, zodat leerkrachten deze onmiddellijk kunnen raadplegen en toepassen binnen hun onderwijspraktijk.

Onderzoeksdoel en verwachting

Het doel van dit praktijkonderzoek is het ontwerpen van een toegankelijke en bruikbare toolkit die ervaren leerkrachten ondersteunt bij het bewust inzetten van evidence-informed didactische principes in hun klaspraktijk.

Er wordt verwacht dat een overzichtelijke toolkit met korte theoretische samenvattingen, concrete klasvoorbeelden, valkuilen, mini-checklist en een QR-code naar een podcast (Wijze lessen podcast, 2023) die de toegankelijkheid van de twaalf wijze lessen verhoogt. Hierdoor kunnen ervaren leerkrachten hun bestaande praktijkkennis bewuster koppelen aan wetenschappelijke inzichten en deze doelgericht toepassen binnen hun lessen.

Methode en dataverzameling

Onderzoekscontext

Het onderzoek vond plaats tijdens het schooljaar 2025-2026 in een West-Vlaamse basisschool. De school bevindt zich in een landelijke omgeving en telt leerlingen uit uiteenlopende sociale en culturele achtergronden. Binnen de school is er aandacht voor kwaliteitsvol onderwijs en professionele ontwikkeling van leerkrachten. De directie stimuleert het schoolteam om nieuwe wetenschappelijke inzichten rond leren en lesgeven te verkennen en waar mogelijk toe te passen in de klaspraktijk.

Participanten

Aan de bevraging namen elf leerkrachten van het lager onderwijs van een West-Vlaamse basisschool deel. De deelnemers gaven les in verschillende leerjaren en beschikten over uiteenlopende onderwijservaring. Er werd bewust gekozen voor deze doelgroep omdat het onderzoek zich richt op ervaren leerkrachten. Alle leerkrachten van het lager onderwijs werden uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. De deelnemers werden anoniem verwerkt om hun privacy te respecteren.

Materiaal

Voor dit praktijkonderzoek werden drie methoden van dataverzameling gebruikt: een literatuurstudie en een digitale vragenlijst, aangevuld met gesprekken met leerkrachten.

Literatuurstudie

Voor het beantwoorden van de deelvraag 'Wat zijn de wetenschappelijke uitgangspunten van de twaalf wijze lessen?' werd een literatuurstudie uitgevoerd. Hiervoor werden wetenschappelijke en praktijkgerichte bronnen geraadpleegd via onder andere Google, PubMed, Leerpunt, Interactum en relevante vakliteratuur. De zoektermen omvatten onder meer evidence-informed onderwijs, effectieve didactiek, cognitive load theory, retrieval practice, Rosenshine en twaalf wijze lessen. De verzamelde literatuur vormde de theoretische basis voor het ontwikkelen van de toolkit.

Digitale vragenlijst

Om inzicht te krijgen in de voorkennis en ervaringen van de leerkrachten werd een digitale vragenlijst ontwikkeld met behulp van Microsoft Forms. De vragenlijst werd opgesteld op basis van de twaalf wijze lessen van Surma et al. (2019) en de onderzoeksvraag van deze bachelorproef.

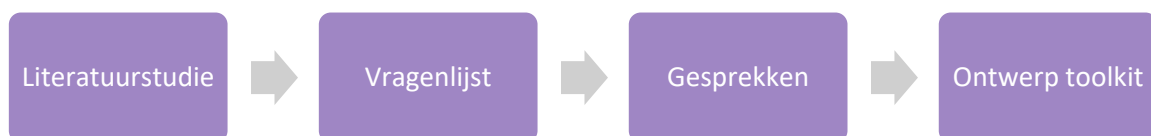
De vragenlijst bestond uit twaalf stellingen die de leerkrachten moesten beantwoorden met helemaal niet, soms, regelmatig, vaak of altijd. Bij elke stelling past één van de twaalf wijze lessen van Tim Surma. De volledige vragenlijst is opgenomen in bijlage 4.

Korte gesprekken

Naast de vragenlijst werden met enkele leerkrachten korte gesprekken gevoerd. Deze gesprekken hadden als doel de resultaten van de vragenlijst verder te verduidelijken en aanvullende informatie te verzamelen. De gesprekken bevestigden onder meer dat de meeste leerkrachten (nog) niet vertrouwd waren met de twaalf wijze lessen als theoretisch kader.

Uit het gesprek met de directie bleek bovendien dat de school reeds verschillende evidence-informed principles toepast binnen de dagelijkse werking. Tegelijk werden nog enkele groeipunten benoemd, waaronder het systematisch controleren of alle leerlingen de leerinhoud begrijpen, het bieden van meer ondersteuning bij complexe opdrachten en het inzetten van toetsing als leerstrategie in plaats van uitsluitend als evaluatiemoment.

Procedure

Het onderzoek verliep in verschillende fasen. In een eerste fase werd een literatuurstudie uitgevoerd om inzicht te verwerven in de wetenschappelijke uitgangspunten van de twaalf wijze lessen en evidence-informed onderwijs. De verzamelde inzichten vormden de theoretische basis van het onderzoek en het uiteindelijke ontwerp van de toolkit.

Vervolgens werd een digitale vragenlijst opgesteld in Microsoft Forms. De vragenlijst is ontwikkeld op basis van de onderzoeksvraag en de geselecteerde literatuur. Na goedkeuring werd de vragenlijst door de schooldirectie verspreid naar alle leerkrachten van het lager onderwijs. De deelnemers konden de vragenlijst digitaal invullen.

Na het verwerken van de antwoorden werden met enkele leerkrachten aanvullende gesprekken gevoerd. Deze gesprekken vonden plaats op school en hadden als doel de resultaten uit de vragenlijst verder te verduidelijken en te verdiepen. De verkregen informatie werd gebruikt om een beter beeld te krijgen van de noden en verwachtingen van leerkrachten.

In een laatste fase werden de bevindingen uit de literatuurstudie, de vragenlijst en de gesprekken samengebracht. Op basis van deze gegevens werd een praktische toolkit ontworpen waarin de geselecteerde wijze lessen overzichtelijk worden voorgesteld.

Resultaten

Resultaten van de literatuurstudie

Om de deelvraag "Wat zijn de wetenschappelijke uitgangspunten van de twaalf wijze lessen?" te beantwoorden, werd een literatuurstudie uitgevoerd. Uit deze literatuurstudie bleek dat de twaalf wijze lessen gebaseerd zijn op inzichten uit de cognitieve psychologie, onderzoek naar effectieve instructie en lerareneffectiviteitsstudies. Deze wetenschappelijke inzichten verklaren hoe leerlingen leren, informatie verwerken en kennis langdurig opslaan.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het werkgeheugen van leerlingen beperkt is. Wanneer te veel nieuwe informatie tegelijk wordt aangeboden, kan het leerproces bemoeilijkt worden. Daarom is het belangrijk om leerinhoud gestructureerd aan te bieden, voorkennis te activeren en leerlingen voldoende ondersteuning te bieden tijdens het leren.

Daarnaast benadrukt de literatuur het belang van expliciete instructie. Leerlingen leren nieuwe kennis en vaardigheden beter wanneer leerinhouden duidelijk worden uitgelegd, stap voor stap worden opgebouwd en regelmatig worden ingeoefend. Ook het regelmatig controleren van begrip en het bieden van feedback blijken belangrijke kenmerken van effectieve didactiek.

Verder toont onderzoek aan dat leren versterkt wordt wanneer leerlingen actief informatie uit hun geheugen moeten ophalen. Strategieën zoals retrieval practice, gespreid oefenen en afwisselend oefenen zorgen ervoor dat leerinhouden beter worden opgeslagen in het langetermijngeheugen. Tot slot blijkt dat leerlingen niet vanzelf effectieve leerstrategieën ontwikkelen. Het expliciet aanleren van leerstrategieën en zelfregulatie speelt daarom een belangrijke rol binnen het leerproces.

Deze wetenschappelijke inzichten vormen samen de theoretische basis en werden allemaal expliciet vermeld in de toolkit.

Resultaten van de bevraging

Uit de resultaten van de digitale vragenlijst (zie bijlage 5) bleek dat verschillende principes uit de geselecteerde wijze lessen reeds aanwezig zijn binnen de dagelijkse klaspraktijk van de leerkrachten, maar nog niet alle lessen volledig worden toegepast.

Zo gaf 9% van de leerkrachten aan altijd nieuwe leerinhoud te starten vanuit de voorkennis van leerlingen. Daarnaast maakte 91% regelmatig gebruik van herhalingsmomenten of korte terugblikken aan het begin van een les. Dit sluit aan bij wijze les 1 rond het activeren van voorkennis.

Ook principes uit wijze les 2, namelijk het geven van duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructie, kwamen sterk naar voren in de resultaten. Zo gaf 73% van de respondenten aan vaak of altijd duidelijke instructies te geven waarbij afleidende elementen worden vermeden. Daarnaast gaf hetzelfde percentage aan regelmatig gebruik te maken van ondersteunende beelden, schema's of andere visuele hulpmiddelen die de instructie verduidelijken. Dit sluit eveneens aan bij wijze les 4.

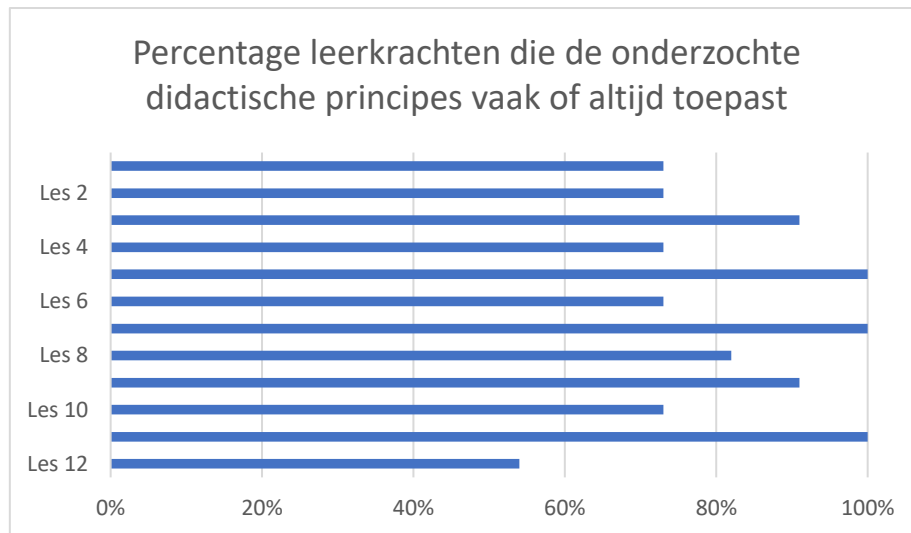
Bij wijze les 6, waarbij nagegaan wordt of de hele klas de leerinhoud begrijpt, gaf 73% van de leerkrachten aan vaak of altijd het begrip van leerlingen te controleren tijdens de les.

De resultaten toonden eveneens aan dat retrieval practice, gekoppeld aan wijze les 10, reeds regelmatig wordt toegepast binnen de klaspraktijk. Zo gaf 73% van de respondenten aan vaak of altijd leerinhoud actief te laten ophalen uit het geheugen via bijvoorbeeld korte quizzen, herhalingsvragen of klasgesprekken. Dit was bovendien de enige stelling waarbij 9% van de leerkrachten aangaf dit slechts soms toe te passen in de klaspraktijk.

Ook principes uit wijze les 11 rond effectieve feedback geven waren duidelijk aanwezig. 100% van de leerkrachten gaf aan vaak of altijd gerichte feedback te geven aan leerlingen om hen te ondersteunen bij hun verdere leerproces.

Ten slotte bleek uit de antwoorden dat ook wijze les 12, namelijk het aanleren van effectieve leerstrategieën, slechts gedeeltelijk aanwezig is binnen de klaspraktijk. Zo gaf 55% van de leerkrachten aan vaak of altijd leerlingen te helpen om verbanden te leggen tussen eerder verworven kennis en nieuwe leerinhouden. De overige 45% gaf aan dit regelmatig toe te passen. Deze stelling behaalde hierdoor de laagste gemiddelde score in vergelijking met de andere stellingen.

Verschillende respondenten gaven aan dat zij deze strategieën vooral toepassen vanuit ervaring, intuïtie of eerdere opleiding, zonder deze bewust te koppelen aan evidence-informed onderwijs.

Verwachtingen en noden van de respondenten

Verschillende leerkrachten gaven aan dat zij weinig tijd hebben om uitgebreide vakliteratuur door te nemen en daarom behoefte hebben aan een overzichtelijke samenvatting van de belangrijkste inzichten.

Daarnaast bleek uit de gesprekken dat leerkrachten vooral nood hebben aan ondersteuning die aansluit bij hun dagelijkse klaspraktijk en gemakkelijk bruikbaar is tijdens het lesgeven. Verschillende leerkrachten gaven aan dat hun takenpakket al erg uitgebreid is, waardoor extra werk of voorbereiding niet haalbaar is. Daarom werd gekozen voor een compacte en praktijkgerichte toolkit waarin de belangrijkste principes van de geselecteerde wijze lessen op een overzichtelijke en toegankelijke manier worden samengebracht.

Ontwerpeisen

Op basis van de literatuurstudie en de bevragen werden volgende ontwerpeisen afgeleid, de toolkit moet:

- wetenschappelijk onderbouwde informatie bevatten
- de geselecteerde wijze lessen op een overzichtelijke manier samenvatten
- een duidelijke link leggen tussen theorie en klaspraktijk
- concrete en herkenbare klasvoorbeelden bevatten
- onmiddellijk bruikbaar zijn tijdens het lesgeven
- beknopt blijven om de gebruiksvriendelijkheid te verhogen
- aandacht besteden aan mogelijke valkuilen
- leerkrachten ondersteunen zonder extra werkdruk te creëren

Beschrijving van het ontwerp

Op basis van deze ontwerpeisen werd een praktische toolkit ontwikkeld rond zes wijze lessen van Tim Surma. Het activeren van voorkennis, het geven van duidelijke instructie, het controleren van begrip, het inzetten van toetsing als leerstrategie, het geven van feedback die leerlingen aan het denken zet en het aanleren van effectieve leerstrategieën.

Voor elke wijze les werd één afzonderlijk A4-blad ontworpen. Hierdoor kunnen leerkrachten snel de informatie terugvinden die op dat moment relevant is voor hun lespraktijk.

Elke pagina bevat een korte theoretische toelichting, een vertaling naar de klaspraktijk, drie concrete voorbeelden, mogelijke valkuilen en een mini-checklist. Hierdoor wordt de link tussen wetenschappelijke inzichten en de dagelijkse klaspraktijk zichtbaar gemaakt. Daarnaast werd een QR-code toegevoegd die verwijst naar een podcastaflevering over de betreffende wijze les. Op die manier kunnen geïnteresseerde leerkrachten zich verder verdiepen in de achterliggende theorie.

Bij het ontwerp werd bewust gekozen voor een vaste structuur en een rustige vormgeving. De informatie werd beperkt gehouden tot de essentie, zodat de toolkit snel raadpleegbaar blijft en onmiddellijk inzetbaar is binnen de klaspraktijk.

De volledige toolkit is opgenomen in de bijlagen van deze bachelorproef.

Discussie en conclusie

Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat er een verschil bestaat tussen het bewust kennen van evidence-informed didactische principes en het daadwerkelijk toepassen ervan in de klaspraktijk. Ook vanuit de schoolwerking blijkt dat verschillende principes reeds worden toegepast. Dit bevestigt dat wetenschappelijke didactische principes vaak aanwezig zijn in scholen zonder dat ze expliciet gekoppeld worden aan het theoretische kader van de twaalf wijze lessen.

Deze vaststelling is belangrijk bij het bekijken van de uitgangspunten van evidence-informed onderwijs, waarbij praktijkervaring en wetenschappelijke inzichten elkaar aanvullen. De resultaten tonen aan dat ervaren leerkrachten geen volledig nieuwe didactische aanpak nodig hebben. Wel kan het waardevol zijn om bestaande praktijken te verbinden met de achterliggende theorie. Hierdoor krijgen leerkrachten meer inzicht in waarom bepaalde aanpakken effectief zijn en kunnen zij bewustere keuzes maken in hun onderwijspraktijk.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat bepaalde principes sterker aanwezig zijn dan andere. Vooral het geven van feedback, het controleren van begrip en het geven van duidelijke instructie worden frequent toegepast. Minder zichtbaar was het expliciet aanleren van effectieve leerstrategieën. Dit komt overeen met de literatuur, waarin wordt aangegeven dat leerlingen niet vanzelf effectieve leerstrategieën ontwikkelen en dat leerkrachten hierin een belangrijke begeleidende rol spelen. Dit vormt een interessant aandachtspunt voor verdere professionalisering binnen de school.

Dit bevestigt dat er niet alleen behoefte bestaat aan kennis over effectieve didactiek, maar vooral aan concrete hulpmiddelen die deze kennis bruikbaar maken binnen de dagelijkse klasrealiteit.

Conclusie

Deze bachelorproef onderzocht hoe evidence-informed didactische principes uit de twaalf wijze lessen toegankelijk gemaakt kunnen worden voor ervaren leerkrachten.

Op basis van voorafgaande bevindingen werd een toolkit ontwikkeld die wetenschappelijke inzichten vertaalt naar concrete klasvoorbeelden en aandachtspunten. De onderzoeksvraag kan dan ook als volgt worden beantwoord: evidence-informed didactische principes kunnen toegankelijk gemaakt worden voor ervaren leerkrachten door deze op een overzichtelijke, praktijkgerichte en onmiddellijk bruikbare manier aan te bieden in een compacte toolkit.

Voor het schoolteam betekent dit onderzoek een eerste stap naar een meer bewuste toepassing van evidence-informed didactiek. De toolkit ondersteunt leerkrachten bij het verbinden van hun

praktijkervaring met wetenschappelijke inzichten en kan bijdragen aan het versterken van de onderwijskwaliteit zonder bijkomende werkdruk te creëren. Hierdoor verliezen ze geen tijd aan een lesaanpak die niet werkt en krijgen ze meer vertrouwen in hun aanpak. Vanuit de literatuurstudie kan ook verwacht worden dat de leerwinst voor de leerlingen hierdoor zal verhogen.

De ontwikkelde toolkit biedt bovendien kansen voor verdere innovatie binnen de school. Zo kan het materiaal ingezet worden tijdens teamvergaderingen, vormingsmomenten of pedagogische studiedagen. Deze mogelijkheid werd ook bevestigd door de directie van de stageschool. Zij gaf aan de toolkit te willen gebruiken tijdens personeelsvergaderingen, waarbij telkens één bouwsteen centraal staat. Daarbij zou vertrokken worden vanuit de resultaten van de bevraging, gevolgd door een bespreking van de inhoud van de fiche, praktijkvoorbeelden en mogelijke valkuilen. Nadien zouden leerkrachten de principes verder kunnen verdiepen via de bijhorende podcast en deze toepassen in hun eigen klaspraktijk, waarna tijdens een volgende vergadering opnieuw gereflecteerd wordt over de ervaringen. Dit toont aan dat de toolkit niet alleen individueel, maar ook op schoolniveau kan bijdragen aan professionele ontwikkeling. Daarnaast kan onderzocht worden hoe de toolkit digitaal uitgebreid kan worden met extra voorbeelden, videomateriaal of interactieve toepassingen.

Reflectie

Tijdens dit praktijkonderzoek stond mijn onderzoekende houding centraal. Door de literatuurstudie, de bevraging en de gesprekken met leerkrachten leerde ik kritisch kijken naar de relatie tussen wetenschappelijke inzichten en de praktijk. In het begin lag de focus vooral op de twaalf wijze lessen als theoretisch kader. Tijdens het onderzoek werd echter duidelijk dat ik enkel met de term 'de twaalf wijze lessen' bij leerkrachten geen belletje deed rinkelen. Hierdoor verschoof de focus van het onderzoek naar het ontwikkelen van een praktisch hulpmiddel dat deze wetenschappelijke inzichten toegankelijk maakt voor leerkrachten.

De samenwerking met de stageschool maakte duidelijk hoe belangrijk het is om onderzoek af te stemmen op de noden van de doelgroep. Leerkrachten gaven aan dat zij vooral behoefte hebben aan concrete en onmiddellijk bruikbare informatie die geen extra werkdruk veroorzaakt. Deze bevinding heeft een grote invloed gehad op de uiteindelijke vormgeving van de toolkit. Door te kiezen voor een overzichtelijke structuur met klasvoorbeelden, valkuilen en checklists sluit het ontwerp beter aan bij de dagelijkse onderwijspraktijk.

De gebruikte onderzoeksmethoden bleken geschikt om informatie te verzamelen over de beginsituatie en de verwachtingen van de leerkrachten. De vragenlijst maakte het mogelijk om op een efficiënte manier gegevens te verzamelen bij meerdere leerkrachten. De aanvullende gesprekken zorgden voor extra verdieping. Door verschillende methoden te combineren werd de betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens verhoogd. Tegelijk zijn er ook enkele methodologische beperkingen. Het onderzoek vond plaats binnen één school en bij een beperkte groep respondenten, waardoor de resultaten niet zomaar veralgemeend kunnen worden naar andere scholen. De resultaten moeten ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Volgens de directie is het mogelijk dat sommige leerkrachten hun eigen klaspraktijk positief inschatten, zonder zich volledig bewust te zijn van bepaalde valkuilen die in de wetenschappelijke literatuur worden beschreven. Daarnaast werd de toolkit binnen de looptijd van deze bachelorproef niet getest in de praktijk. Hierdoor kan de effectiviteit van het ontwerp nog niet worden aangetoond.

Ik ben tevreden met de gerealiseerde toolkit omdat deze rechtstreeks voortkomt uit zowel de literatuurstudie als de behoeften die tijdens het onderzoek naar voren kwamen. Het ontwerp biedt leerkrachten een laagdrempelige manier om kennis te maken met evidence-informed didactiek. Tegelijk zie ik nog mogelijkheden voor verdere ontwikkeling.

Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is het uittesten van de toolkit in de praktijk. Daarbij kan nagegaan worden hoe leerkrachten de toolkit ervaren en in welke mate deze bijdraagt aan een meer bewuste toepassing van evidence-informed didactische principes binnen de klaspraktijk. Ook onderzoek in meerdere scholen kan waardevolle inzichten opleveren over de bruikbaarheid van het ontwerp.

Tijdens dit onderzoek werd voor mij duidelijk dat ervaren leerkrachten over een grote praktijkexpertise beschikken en reeds veel effectieve didactische principes toepassen. Het doel was dan ook niet om hun manier van lesgeven te beoordelen of te corrigeren, maar om hen te ondersteunen bij het bewust inzetten van onderbouwde strategieën. Vaak kunnen kleine aanpassingen, het inzetten van nieuwe werkvormen, expliciet benoemen van bepaalde zaken, ... al een verschil maken voor het leren van leerlingen. Net daarom zie ik de meerwaarde van deze toolkit, niet als een instrument dat zegt hoe leerkrachten moeten lesgeven, maar als een hulpmiddel dat hen ondersteunt in hun verdere professionalisering.

Literatuurlijst

- Andre. (2023, maart 2). *Rosenshine's 'Principles of instruction'*. Opgehaald van Interactum: <https://www.interactum.be/rosenshines-principles-of-instruction/>
- Binks, S. (2026, Februari). *Why Desirable Difficulties 'Work': A Review of the Evidence From Cognitive and Educational Psychology and Some Caveats for the Health Professions Education Field*. Opgehaald van Pubmed: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/41508718/>
- Desmet, L., Dnoub, S., Permentier, L., & Van Dalle, L. (2023-2024). *Didactisch handelen*. Arteveldehogeschool.
- Go!pro. (2026, mei 15). *Versterk je brede basiszorg: creëer lesstructuur met advance organizer*. Opgehaald van Go!Pro kennisplatform voor de GO! professional: <https://pro.g-o.be/nieuws/versterk-je-brede-basiszorg-creeer-lesstructuur-met-advance-organizer/>
- Krisvdb. (2025, oktober). *Wat is evidence-informed lesgeven eigenlijk? Een nieuw Leerpunt-model*. Opgehaald van Duurzaam onderwijs: <https://duurzaamonderwijs.com/2025/10/29/wat-is-evidence-informed-lesgeven-eigenlijk-een-nieuw-leerpunt-model/>
- Leerpunt. (sd). *Evidence-informed onderwijs*. Opgehaald van Leerpunt: <https://leerpunt.be/evidence-informed-onderwijs>
- Leerpunt. (sd). *Feedback geven aan leerlingen*. Opgehaald van Leerpunt : <https://leerpunt.be/aan-de-slag/toolkit-leren-lesgeven/feedback-geven-aan-leerlingen>
- Onderwijscommunity. (2022, augustus 31). *12 bouwstenen voor effectieve didactiek*. Opgehaald van Onderwijscommunity: <https://onderwijscommunity.nl/artikelen/12-bouwstenen-voor-effectieve-didactiek-maken-een-goede-les/>
- Proev. (sd). *Een overbelast brein vermijden*. Opgehaald van Proev: <https://proev.be/de-wetenschap/cognitieve-belastingstheorie>
- Rosenshine, B. (2012). *Principles of Instruction: Research-based Strategies That All Teachers Should Know*. *American educator*. Opgehaald van <https://www.aft.org/sites/default/files/Rosenshine.pdf>
- Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. (2019). *Wijze lessen: Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Meppel: Ten Brink Uitgevers.
- Wijze lessen podcast. (2023). *Wijze lessen podcast*. Opgehaald van Wijze lessen podcast: <https://wijzelessen.transistor.fm/>

Aan te bevelen literatuur

- De Maeght, C., & Jellasics, T. (2026, mei 13). *Exit ticket: weet snel of je les haar doel bereikt*. Opgehaald van Klasse: <https://www.klasse.be/126690/doel-les-bereikt-meten-exit-ticket/>
- Proev. (sd). *Advance organizer*. Opgehaald van Proev: <https://proev.be/5-stappen-van-het-model/hoe-zorg-ik-dat-mijn-leerlingen-exact-weten-wat-ik-van-hen-verwacht/methodiek/feedback>
- vdb, K. (2025, oktober 29). *Wat is evidence-informed lesgeven eigenlijk? Een nieuw Leerpunt-model*. Opgehaald van Duurzaam Onderwijs: <https://duurzaamonderwijs.com/2025/10/29/wat-is-evidence-informed-lesgeven-eigenlijk-een-nieuw-leerpunt-model/>
- Verpoest, B. (2024, Oktober 1). *Laat je lessen beter plakken met Cornell*. Opgehaald van Klasse: <https://www.klasse.be/724272/laat-je-lessen-beter-plakken-met-cornell-samenvatting/>
- Willegems, V., Consuegra, E., Van den Rym, K., & Faddar, J. (Februari 2026). *Evidence-informed onderwijs in Vlaanderen en Brussel*.

Bijlagen

Bijlage 1: De twaalf wijze lessen

 1	ACTIVEER RELEVANTE VOORKENNIS Wat je al weet, bepaalt wat en hoe snel je leert. Nieuwe informatie wordt beter onthouden wanneer ze kleef aan voorkennis. • Herhaal op een actieve wijze de voorkennis die de leerling nodig heeft om de nieuwe leerstof te begrijpen. • Bied een kapstok om nieuwe stof te verbinden aan de eerder geleerde stof en richting te geven aan het verdere verloop van je les.
 2	GEEF DUIDELIJKE, GESTRUCTUREERDE EN UITDAGENDE INSTRUCTIE De tijd die gespendeerd is aan duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructie is van belang. • Afgebakende lesfasen en doelen brengen structuur. • Stel uitdagende doelen waar je veel verwacht van elke leerling. • Een warm leerklimaat motiveert je leerlingen.
 3	GEBRUIK VOORBEELDEN Op het moment dat leerlingen hun eerste stappen zetten in het verwerven van nieuwe kennis of vaardigheden, is het effectief om te werken met voorbeelden. • Gebruik uitgewerkte voorbeelden die uitleggen hoe een oefening wordt opgelost. • Demonstreer een nieuwe vaardigheid aan je leerlingen. • Illustreer de leerstof met concrete voorbeelden.
 4	COMBINEER WOORD EN BEELD Leerlingen slaan informatie die zowel via woorden als beelden wordt gepresenteerd, gemakkelijker op dan wanneer alleen maar woorden worden gebruikt. • Verrijk woorden met beelden maar zorg niet voor overbelasting. • Hou rekening met de multimedia-principes in je lessen.
 5	LAAT LEERSTOF ACTIEF VERWERKEN Productieve strategieën verplichten de leerling om leerstof te herkneden tot een nieuw product. Een leerling onthoudt meer door productieve strategieën te gebruiken dan wanneer die de leerstof op een meer passieve wijze 'consumeert'. • Laat leerlingen schema's of mondelinge samenvattingen maken in je les. • Laat leerlingen leerstof verklaren aan zichzelf of anderen. • Leer hun de strategieën zelf ook aan.
 6	ACHTERHAAL OF DE HELE KLAS HET BEGREPEN HEEFT Door regelmatig na te gaan of de leerlingen hebben begrepen van wat je beoogt met je les, houd je je leerlingen betrokken en blijft de focus liggen op verder leren. • Stel regelmatig vragen die informatie opleveren over de mate van begrip. • Staar je niet blind op een bepaalde prestatie van leerlingen op een bepaald moment in je les: leren is langetermijnwerk.

ONDERSTEUN BIJ MOEILIJKE OPDRACHTEN

Wanneer leerlingen opdrachten nog niet zelfstandig aan kunnen, is tijdelijke, individuele en aanpasbare steun (scaffolds) van de leraar noodzakelijk.

- Begeleid leerlingen wanneer ze hun eerste stappen in de leerstof zetten.
- Naarmate de leerling bekwaamer wordt, vermindert de ondersteuning van de leraar.
- Bied zelfstandige oefenkansen wanneer je de leerlingen daartoe in staat acht.

7

SPREID OEFENING MET LEERSTOF IN DE TIJD

Voor het onthouden en toepassen van de leerstof is het beter dat de oefeningen verspreid in de tijd over meerdere kortere oefensessies aan bod komen dan dat de leer-momenten in één lange oefensessie geconcentreerd zijn.

- Zorg dat basisvaardigheden en -kennis op meerdere momenten in het schooljaar worden geoefend.
- Geef huiswerk waarbij eerder geziene leerstof aan bod komt.
- Start de les met een herhaling van eerdere leerstof.

8

ZORG VOOR AFWISSELING IN OEFENTYPES

Door te variëren in oefeningentypes en inhouden kunnen leerlingen leren om verschillende oplossingsstrategieën te gebruiken. Daarnaast doet verandering van spijs ook eten.

- Wissel gelijkaardig uitziende oefentypes af.
- Wissel uitgewerkte voorbeelden af met gewone oefeningen en deels-uitgewerkte voorbeelden.
- Zet productieve strategieën afwisselend in.

9

GEbruik TOETSING ALS LEER- EN OEFENSTRATEGIE

Wanneer leerlingen oefenen om actief informatie op te halen uit hun geheugen (retrieval practice), versterkt hun geheugen meer in vergelijking met passievere technieken, zoals herlezen.

- Geef regelmatig oefentoetsjes in de vorm van een quiz bij aanvang of slot van de les.
- Elke opdracht waarbij je leerlingen informatie laat herinneren, is een geslaagd voorbeeld van retrieval practice.

10

GEEF FEEDBACK DIE LEERLINGEN AAN HET DENKEN ZET

Feedback geeft informatie over waar leerlingen staan en geeft leerlingen houvast bij het werken en behalen van de leerdoelen. Als de feedback de leerlingen niet aan het denken en in actie zet, is feedback ineffectief en is eerst iets anders nodig.

- Geef feedback die leerlingen aanzet tot 'detective-werk'.
- Directe feedback is belangrijk bij de start van het leerproces.
- Als leerlingen de feedback (nog) niet begrijpen, is extra instructie om de kennis te versterken zinvoller.

11

LEER JE LEERLINGEN EFFECTIEF LEREN

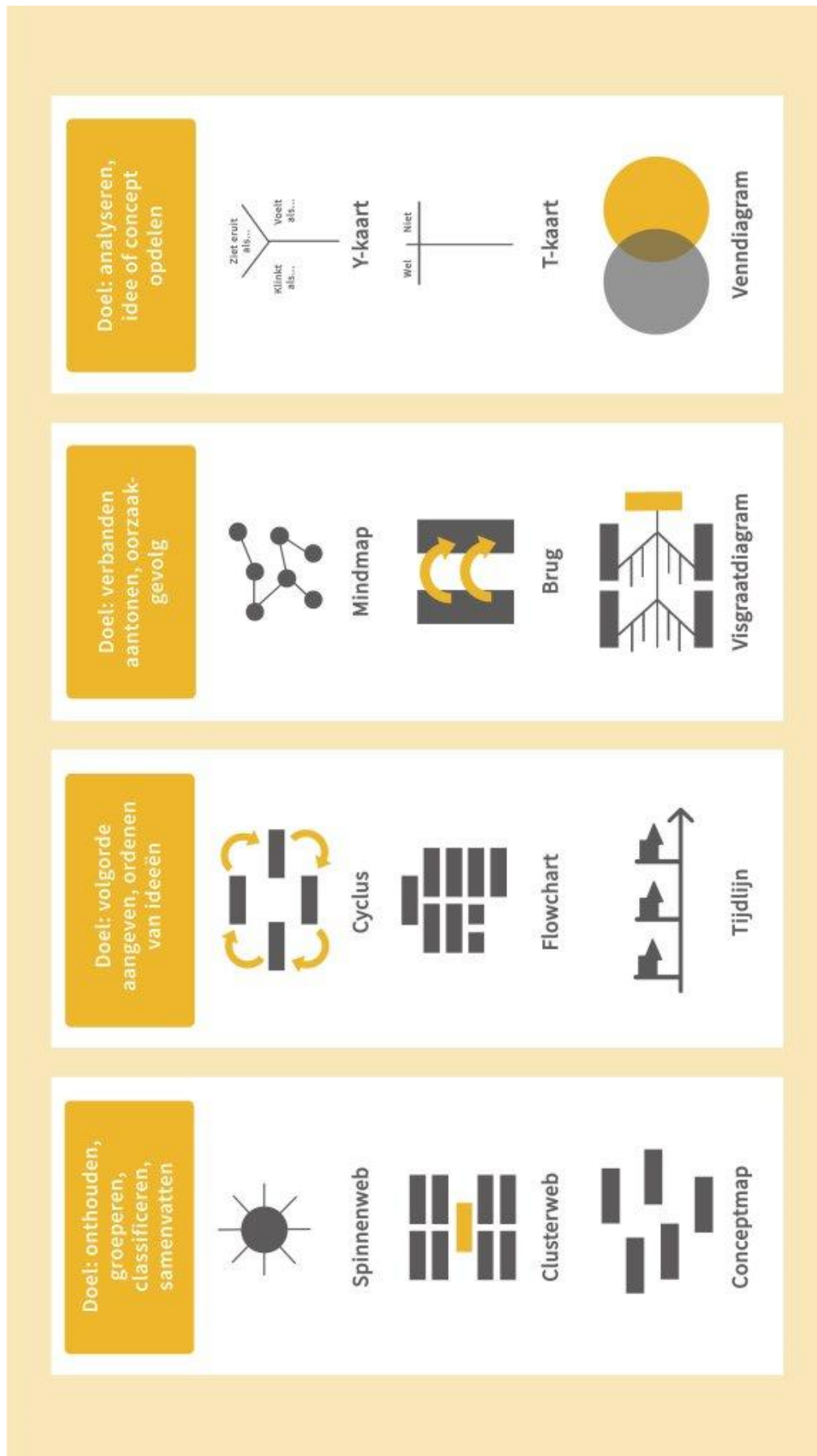
De bouwstenen kunnen gebruikt worden om lessen effectiever, efficiënter en aangenamer te maken, maar er zijn ook vele handvatten voorhanden die leerlingen helpen hoe zij zelf hun leren op een efficiënte, effectieve en aangename wijze kunnen organiseren.

- Leer leerstrategieën expliciet aan.
- Koppel leerstrategieën telkens aan concrete inhouden. Leerlingen leren door iets te leren.

12

Bijlage 2: voorbeelden advance organizers

Bijlage 3: voorbeelden exit-tickets

EXIT TICKET

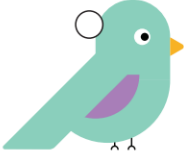
Sluit je les af met dit exit ticket en krijg zicht op de noden van je leerlingen. Zijn ze volledig mee of willen ze extra uitleg of oefeningen? Zo speel je de volgende les op hun behoeften in. En geef je ze inzicht in hun leerproces.

**KLA
SS**

Naam:

Welk dier ben jij na deze les? Duid aan.

Ik voel me als ...

een vogel
(want ik heb de les begrepen)

een bij
(want ik wil nog meer oefeningen maken)

een knaagdier
(want ik wil er nog meer over leren)

een kangoeroe
(want ik wil liever over iets anders leren)

een

want

.....

.....

Naam:

Welk dier ben jij na deze les? Duid aan.

Ik voel me als ...

een vogel
(want ik heb de les begrepen)

een bij
(want ik wil nog meer oefeningen maken)

een knaagdier
(want ik wil er nog meer over leren)

een kangoeroe
(want ik wil liever over iets anders leren)

een

want

.....

.....

EXIT TICKET

Sluit je les af met dit exit ticket en krijg inzicht in hoe je leerlingen de leerstof verwerkt hebben. Zijn ze volledig mee of willen ze extra uitleg of oefeningen? Zo speel je de volgende les op hun behoeften in. En geef je ze zicht op hun leerproces.

**KLA
SS**

3-2-1

Naam:

3 dingen die je tijdens de les geleerd hebt:

3

2 vragen die je nog wil stellen:

2

1 ding dat je wil doorvertellen aan je ouders, vriend(in), broer, zus:

1

3-2-1

Naam:

3 dingen die je tijdens de les geleerd hebt:

3

2 vragen die je nog wil stellen:

2

1 ding dat je wil doorvertellen aan je ouders, vriend(in), broer, zus:

1

Korte bevraging: toepassing van de Twaalf Wijze Lessen in de klaspraktijk

Wij zijn Febe en Amke, stagiaires in jullie school.

In het kader van onze bachelorproef onderzoeken we hoe leerkrachten de *Twaalf Wijze Lessen* van Tim Surma vandaag al toepassen in hun klaspraktijk.

De onderstaande 12 stellingen geven ons een eerste, beknopt beeld van jullie huidige aanpak. Het invullen duurt minder dan twee minuten en er zijn geen juiste of foute antwoorden.

Jullie antwoorden vormen een belangrijke hulp voor onze bachelorproef: ze zorgen ervoor dat wij een praktisch en bruikbaar hulpmiddel kunnen ontwikkelen dat aansluit bij de noden van ervaren leerkrachten.

Alvast hartelijk bedankt om hier even tijd voor te maken.

* **Verplichte vraag**

1. In welk leerjaar heeft u les? *

Markeer slechts één ovaal.

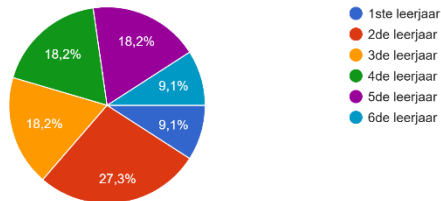
- ☐ 1ste leerjaar
- ☐ 2de leerjaar
- ☐ 3de leerjaar
- ☐ 4de leerjaar
- ☐ 5de leerjaar
- ☐ 6de leerjaar

2. Ik vermijd afleidende elementen in mijn uitleg en lesmateriaal. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
5. Ik combineer uitleg met ondersteunende beelden of schema's die echt iets toevoegen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
3. Ik start nieuwe leerstof door eerst de voorkennis van leerlingen op te roepen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
6. Ik toon uitgewerkte voorbeelden voordat leerlingen zelfstandig oefenen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
4. Ik controleer tijdens de les regelmatig of alle leerlingen de leerstof begrijpen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
7. Ik bouw mijn ondersteuning geleidelijk af naarmate leerlingen vaardiger worden. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
8. Ik laat leerlingen regelmatig informatie ophalen uit hun geheugen zonder hulpmiddelen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
11. Ik geef gerichte feedback die leerlingen helpt om hun volgende stap te zetten. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
9. Ik spreid belangrijke leerstof over meerdere lessen in plaats van alles in één keer te behandelen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
12. Ik help leerlingen om verbanden te leggen tussen wat ze leren en nieuwe situaties. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
10. Ik wissel bewust verschillende soorten oefeningen of leermethoden met elkaar af. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd
13. Ik laat leerlingen nieuwe leerstof actief verwerken door te laten samenvatten, uitleggen of verbanden te leggen. *
- Markeer slechts één ovaal.*
- ☐ Helemaal niet
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd

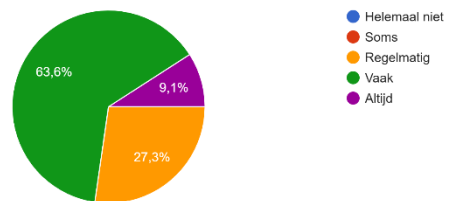
Bedankt voor het invullen. Jullie bijdrage is van grote waarde voor onze bachelorproef en helpt ons om een praktisch en bruikbaar hulpmiddel te ontwikkelen voor leerkrachten.

Bijlage 5: antwoorden vragenlijst

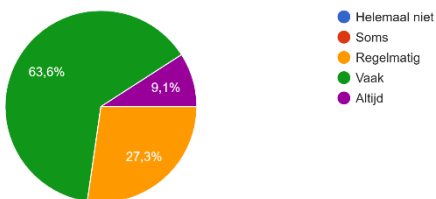
In welk leerjaar heeft u les?
11 antwoorden

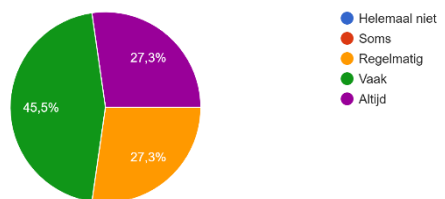
Ik vermijd afleidende elementen in mijn uitleg en lesmateriaal.
11 antwoorden

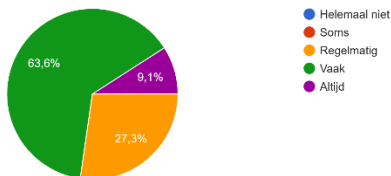
Ik start nieuwe leerstof door eerst de voorkennis van leerlingen op te roepen.
11 antwoorden

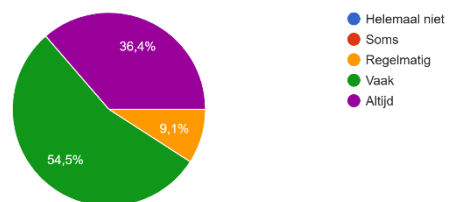
Ik controleer tijdens de les regelmatig of alle leerlingen de leerstof begrijpen.
11 antwoorden

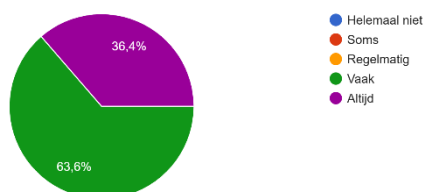
Ik combineer uitleg met ondersteunende beelden of schema's die echt iets toevoegen.
11 antwoorden

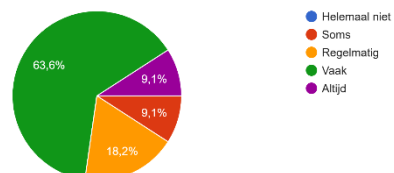
Ik toon uitgewerkte voorbeelden voordat leerlingen zelfstandig oefenen.
11 antwoorden

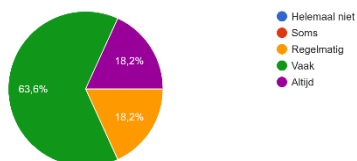
Ik bouw mijn ondersteuning geleidelijk af naarmate leerlingen vaardiger worden.
11 antwoorden

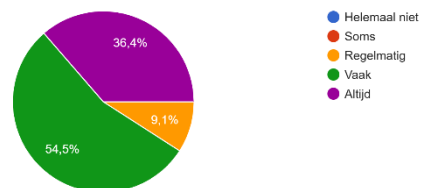
Ik laat leerlingen regelmatig informatie ophalen uit hun geheugen zonder hulpmiddelen.
11 antwoorden

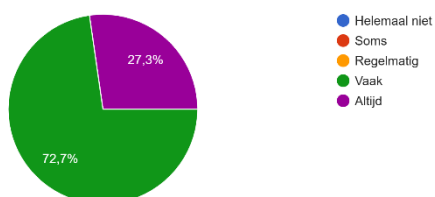
Ik spreid belangrijke leerstof over meerdere lessen in plaats van alles in één keer te behandelen.
11 antwoorden

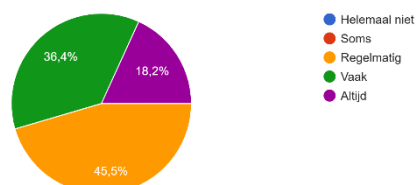
Ik wissel bewust verschillende soorten oefeningen of leerinhouden met elkaar af.
11 antwoorden

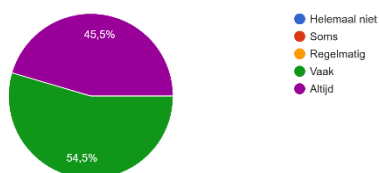
Ik geef gerichte feedback die leerlingen helpt om hun volgende stap te zetten.
11 antwoorden

Ik help leerlingen om verbanden te leggen tussen wat ze leren en nieuwe situaties.
11 antwoorden

Ik laat leerlingen nieuwe leerstof actief verwerken door te laten samenvatten, uitleggen of verbanden te leggen.
11 antwoorden

Bachelorproef
Educatieve bachelor lager onderwijs

Twaafl wijze lessen

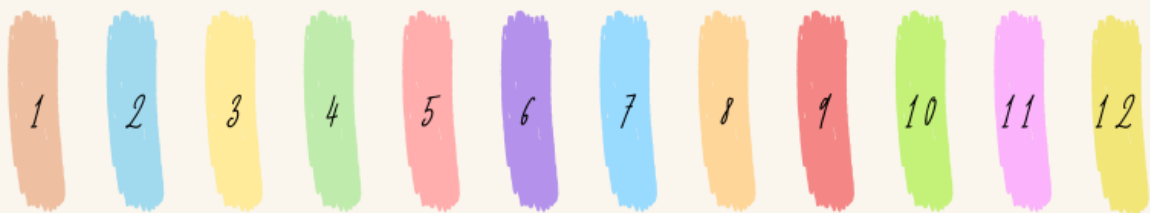
EFFECTIEVE DIDACTIEK

De twaafl wijze lessen
vertaald naar de klaspraktijk

Praktische ondersteuning voor ervaren
leerkrachten in het lager onderwijs

≧ 12 WIJZE LESSEN ≦

AMKE DEDUYTSCHÉ
FEBE DE MEYER

Arteveldehogeschool
2025 -2026

Gebaseerd op
Wijze lessen van Tim Surma et al. (2019)

Voorkennis activeren

LES 1: VOORKENNIS ACTIVEREN

WAT ZEGT DE LES?

Wat leerlingen al weten, bepaalt hoe goed en hoe snel ze nieuwe leerinhoud leren. Door voorkennis actief op te halen en te verbinden met nieuwe inhoud, leren leerlingen dieper en duurzamer. Het is belangrijk om relevante voorkennis doelgericht te activeren, te structureren (bv. via een duidelijke lesstart) en te controleren op fouten.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve les start niet nieuw, maar bouwt verder op wat leerlingen al kennen. Als leerkracht:

- laat je leerlingen eerst terugdenken aan eerdere lessen.
- maak je expliciet de link tussen oud en nieuw.
- zorg je dat alle leerlingen betrokken zijn.
- check en corrigeer je foutieve voorkennis.
- hou je rekening met verschillen tussen leerlingen.

3 VOORBEELDEN

- Korte quiz bij lesstart (5 min): Leerlingen beantwoorden individueel 3–5 vragen over de vorige les, bv. op mini-whiteboards of digitaal, daarna klassikale bespreking.
- Think-pair-share: Vraag: "Wat weten we al over breuken?" → individueel nadenken → bespreken met buur → delen in de klas.
- Gebruik van een schema: toon een overzicht, bv. tijdlijn, stappenplan, mindmap en plaats de nieuwe leerinhoud daarin.

VALKUILEN

- Te passieve herhaling.
- Enkel uitleggen of overlopen.
- Misconcepties niet aanpakken, leerlingen bouwen verder op fouten.
- Geen rekening houden met verschillen.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Start ik elke les met een actieve terugblik?
- ✓ Moeten alle leerlingen actief nadenken?
- ✓ Herhaal ik enkel relevante voorkennis?
- ✓ Maak ik expliciet de link tussen oud en nieuw?
- ✓ Controleer ik of voorkennis correct is?
- ✓ Voorzie ik ondersteuning bij verschillen?
- ✓ Gebruik ik een duidelijke structuur (bv. schema, voorbeeld)?

Scan me

Gebaseerd op Gurma et al. (2011)

Geef duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructie

LES 2: GEEF DUIDELIJKE, GESTRUCTUREERDE EN UITDAGENDE INSTRUCTIE

WAT ZEGT DE LES?

Leerlingen leren beter wanneer de instructie helder, goed opgebouwd en doelgericht is. Een duidelijke structuur helpt leerlingen om nieuwe leerinhoud stap voor stap te begrijpen zonder hun werkgeheugen te overbelasten. Een uitdagende instructie motiveert leerlingen om actief mee te denken en hoge verwachtingen na te streven.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve les heeft een duidelijke opbouw en heldere doelen. Als leerkracht:

- gebruik je duidelijke en begrijpelijke taal.
- deel je leerinhoud op in kleine, haalbare stappen.
- maak je lesdoelen zichtbaar.
- werk je met duidelijke lesfasen en structuur.
- controleer je regelmatig of leerlingen mee zijn.
- geef je uitdagende maar haalbare opdrachten.
- houd je een vlot lestempo aan.

3 VOORBEELDEN

- Lesdoel zichtbaar maken: toon aan het begin van de les kort wat leerlingen zullen leren, zo weten ze waarop ze moeten letten tijdens de les.
- Duidelijke afspraken: geef voor de opdracht mee of het individueel, duo of groepswork is, hoeveel tijd ze hebben, hoe ze moeten verbeteren.
- Focusvragen tijdens een filmpje: Geef enkele gerichte vragen mee voor het bekijken van een filmpje, bv. waarom gebeurde dit? Wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe ...?

VALKUILEN

- Te veel leerinhoud tegelijk aanbieden.
- Onduidelijke of te lange uitleg geven.
- Moeilijke woorden gebruiken zonder uitleg.
- Geen controle doen of leerlingen het begrijpen.
- Te snel of net te traag lesgeven.
- Geen duidelijke lesstructuur voorzien.
- Enkel aandacht hebben voor sterke leerlingen.
- Leerlingen passief laten luisteren.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Is mijn lesdoel duidelijk voor de leerlingen?
- ✓ Gebruik ik begrijpelijke taal?
- ✓ Deel ik leerinhoud op in kleine stappen?
- ✓ Controleer ik regelmatig of iedereen mee is?
- ✓ Geef ik uitdagende maar haalbare opdrachten?
- ✓ Houd ik een vlot lestempo aan?
- ✓ Werk ik met een duidelijke lesstructuur?
- ✓ Kunnen leerlingen zelfstandig aan het werk na een instructie?

Scan me

Gebaseerd op Gurma et al. (2011)

Achterhaal of de hele klas het begrepen heeft

LES 6: ACHTERHAAL OF DE HELE KLAS HET BEGREPEN HEEFT

WAT ZEGT DE LES?

Als je wilt dat leerlingen leren, is het belangrijk om regelmatig na te gaan of alle leerlingen de leerinhoud begrijpen en onthouden. Leerlingen haken soms af omdat de leerinhoud te moeilijk, te makkelijk of onduidelijk is. Je moet ervoor zorgen dat je zicht krijgt op hun begrip om zo je instructie aan te passen.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve leerkracht controleert voortdurend of leerlingen nog mee zijn. Als leerkracht:

- stel je gerichte vragen die leerlingen aan het denken zetten
- geef je leerlingen voldoende denktijd
- gebruik je fouten als leerkansen
- controleer je begrip op meerdere momenten
- combineer je open en gesloten vragen
- pas je je uitleg aan wanneer leerlingen vastlopen
- creëer je een veilige sfeer waarin fouten maken mag

3 VOORBEELDEN

- Gebruik wisbordjes: na een korte instructie lossen alle leerlingen een oefening op hun wisbordje op = snelle controle.
- Exit-ticket aan einde van de les: laat leerlingen op een briefje schrijven: wat heb je vandaag geleerd? Wat vond je nog moeilijk? Welke vragen heb je nog?
- Willekeurige beurten geven: willekeurig namen trekken op het einde van de les om één iets op te noemen dat ze zullen onthouden.

VALKUILEN

- Enkel vragen: "Begrijpt iedereen het?".
- Altijd dezelfde sterke leerlingen laten antwoorden.
- Te snel doorgaan zonder begrip te controleren.
- Fouten onmiddellijk verbeteren zonder uitleg.
- Geen denktijd geven na een vraag.
- Enkel focussen op toetsen en punten.
- Leerlingen bang maken om fouten te maken.
- Niet bewust zijn van de kennisvloek: leerlingen weten niet evenveel als de leerkracht.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Stel ik vragen die leerlingen doen nadenken?
- ✓ Verzamel ik informatie van de hele klas?
- ✓ Geef ik leerlingen voldoende denktijd?
- ✓ Controleer ik begrip op meerdere momenten?
- ✓ Gebruik ik fouten als leerkansen?
- ✓ Durven leerlingen fouten maken in mijn klas?
- ✓ Kijk ik verder dan enkel toetsresultaten?

Scan me

Gebaseerd op Gurma et al. (2019)

Gebruik toetsing als leer- en oefenstrategie

LES 10: GEBRUIK TOETSING ALS LEER- EN OEFENSTRATEGIE

WAT ZEGT DE LES?

Leerlingen leren beter wanneer ze actief informatie uit hun geheugen moeten ophalen. Niet alleen leerinhoud in het hoofd krijgen is belangrijk, maar ook leerinhoud opnieuw proberen herinneren. Door regelmatig vragen te stellen over eerder geziene leerinhoud versterken leerlingen hun geheugen en onthouden ze leerinhoud langer. Dit noemt men retrieval practice.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve leerkracht gebruikt toetsing niet alleen om punten te geven, maar ook om leren te versterken. Als leerkracht:

- stel je regelmatig vragen over eerdere leerinhoud.
- laat je leerlingen actief informatie ophalen uit hun geheugen.
- gebruik je korte quizen of startvragen.
- geef je feedback zonder focus op punten.
- gebruik je retrieval practice op verschillende momenten.
- zie je fouten als onderdeel van leren.

3 VOORBEELDEN

- Flashcards inzetten: leerlingen oefenen in duo's met kaartjes waarop een vraag aan de ene kant staat en het antwoord op de andere kant.
- Cornell-samenvatting: leerlingen maken twee kolommen: kernbegrippen of vragen links en uitleg en antwoorden rechts. Ze dekken één kolom af en vullen aan.
- één-tegen-allen: leerlingen noteren in één minuut zoveel mogelijk over een onderwerp op een blad. Na de minuut vergelijken ze hun antwoorden met de antwoorden van de leerkracht.

VALKUILEN

- Enkel toetsen gebruiken om punten te geven.
- Leerlingen alleen leerinhoud laten herlezen.
- Enkel focussen op kortetermijnprestaties.
- Geen feedback geven na quizen of vragen.
- Alleen sterke leerlingen laten antwoorden.
- Retrieval practice te weinig herhalen.
- Denken dat fouten maken slecht is.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Laat ik leerlingen actief informatie herinneren?
- ✓ Gebruik ik regelmatig korte retrieval-momenten?
- ✓ Combineer ik oude en nieuwe leerinhoud?
- ✓ Geef ik feedback zonder focus op punten?
- ✓ Herhaal ik leerinhoud op meerdere momenten?
- ✓ Maak ik duidelijk dat fouten maken mag?
- ✓ Gebruik ik verschillende vraagtypes?

Scan me

Gebaseerd op Surma et al. (2011)

Geef feedback die leerlingen aan het denken zet

LES 11: GEEF FEEDBACK DIE LEERLINGEN AAN HET DENKEN ZET

WAT ZEGT DE LES?

Feedback is meer dan zeggen wat juist of fout is. Goede feedback helpt leerlingen begrijpen waar ze staan, wat al goed lukt en welke volgende stap ze kunnen zetten. Feedback is pas effectief wanneer leerlingen er iets mee doen: nadenken, verbeteren of hun aanpak aanpassen.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve leerkracht geeft feedback die leerlingen verder helpt in hun leerproces. Als leerkracht:

- richt je feedback op de opdracht en niet op de leerling als persoon.
- geef je duidelijk aan wat al goed lukt.
- geef je concrete tips om verder te verbeteren.
- laat je leerlingen actief iets doen met de feedback.
- geef je feedback op het juiste moment.
- voorkom je dat je te veel feedback tegelijk geeft.
- geef je extra instructie wanneer leerlingen de basis nog niet begrijpen.

3 VOORBEELDEN

- Feedback als detectivewerk: 'Er zit nog één fout in je berekening, kijk nog eens goed'.
- Hele-klas-feedback: bespreek na een taak de meest voorkomende fouten klassikaal. Daarna verbeteren leerlingen hun eigen werk.
- Twee zonnen en een bloem: na een opdracht geeft een leerling aan een klasgenoot twee zaken die goed gelukt zijn een zonnetje, en één verbeterpunt/groepunt een bloemetje.

VALKUILEN

- Feedback geven die te algemeen is, zoals 'goed gedaan'.
- Te veel feedback tegelijk geven.
- Feedback richten op de leerling als persoon.
- Alleen cijfers geven zonder uitleg.
- Het werk van de leerling overnemen.
- Feedback geven wanneer extra instructie eigenlijk nodig is.
- Geen tijd voorzien om feedback te verwerken.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Is mijn feedback duidelijk en concreet?
- ✓ Richt mijn feedback zich op de opdracht of aanpak?
- ✓ Weten leerlingen wat hun volgende stap is?
- ✓ Laat ik leerlingen iets doen met de feedback?
- ✓ Voorzie ik extra instructie als leerlingen de basis nog niet begrijpen
- ✓ Geef ik niet te veel feedback tegelijk?

Scan me

Gebaseerd op Surma et al. (2019)

Leer je leerlingen effectief leren

LES 12: LEER JE LEERLINGEN EFFECTIEF LEREN

WAT ZEGT DE LES?

Leerlingen moeten niet alleen leerinhoud leren, maar ook leren hoe ze efficiënt kunnen leren. Effectieve leerlingen plannen, evalueren en sturen hun eigen leerproces bij. Daarom is het belangrijk om leerlingen expliciet effectieve leerstrategieën en zelfregulatie aan te leren.

WAT BETEKENT DIT VOOR DE KLASPRAKTIJK?

Een effectieve leerkracht besteedt niet alleen aandacht aan de leerinhoud, maar ook aan hoe leerlingen leren. Als leerkracht:

- praat je expliciet over leren en studeren.
- modelleer je hoe je zelf nadenkt tijdens het leren.
- laat je leerlingen reflecteren over hun aanpak.
- ondersteun je leerlingen stap voor stap richting zelfstandig leren.
- help je leerlingen hun leren plannen en evalueren.
- stimuleer je actief oefenen in plaats van enkel herlezen.

3 VOORBEELDEN

- Samen studieschema's opstellen: maak samen met de leerlingen een planning voor toetsen waarbij je gespreid herhaalt.
- Hardop denkend voordoen: verwoord als leerkracht je denkproces tijdens een oefening. bv. Ik weet al dat ... Ik gebruik deze strategie omdat ... Ik controleer mijn antwoord zo ...
- Zelftoetsen gebruiken: laat leerlingen zichzelf overhoren met vragen, flashcards, in plaats van hun inhoud te lezen.

VALKUILEN

- Denken dat leerlingen vanzelf weten hoe ze moeten studeren.
- Enkel focussen op leerinhoud en niet op leerstrategieën.
- Leerlingen alleen laten herlezen of markeren.
- Geen aandacht besteden aan reflectie over leren.
- Leerlingen te snel zelfstandig laten werken.
- Denken dat blokken de beste studiemethode is.
- Geen begeleiding geven bij het plannen van leren.

MINI-CHECKLIST

- ✓ Praat ik met leerlingen over hoe ze leren?
- ✓ Leer ik effectieve leerstrategieën expliciet aan?
- ✓ Laat ik leerlingen reflecteren over hun aanpak?
- ✓ Modelleer ik mijn eigen denkproces?
- ✓ Stimuleer ik actief oefenen en zelftoetsing?
- ✓ Help ik leerlingen hun leren plannen?
- ✓ Maak ik leerlingen bewust van effectieve studiemethoden?

Scan me

Gebaseerd op Surma et al. (2011)